

Dasar-dasar Matematik (Tingkatan 4)

Pernyataan

- Pernyataan** ialah satu ayat yang benar atau palsu tetapi bukan kedua-duanya.
  - " $6 - 2 = 5$ " adalah palsu.
  - "8 ialah nombor genap" adalah benar.
- Arahan atau soalan bukan pernyataan.
  - Pergi sana!
  - Adakah anda gembira?

CONTOH 1

Tentukan sama ada setiap ayat yang berikut ialah pernyataan.

- $-4 > 3$
- $x + 2 = 11$
- $3 \times (-4) = -12$
- $\{2, 3\} \subset \{2, 3\}$

Penyelesaian

- Pernyataan.

Berhati-hati

$-4 > 3$ adalah palsu tetapi masih merupakan satu pernyataan.

- Bukan pernyataan.
- Pernyataan.
- Pernyataan.

CONTOH 2

Tentukan sama ada setiap pernyataan yang berikut adalah benar atau palsu.

- $2300 = 2 \times 10^{-3}$
- Oktagon ialah satu poligon.

Penyelesaian

- Pernyataan palsu.
- Pernyataan benar.

CONTOH 3

Bina satu pernyataan matematik yang benar dengan menggunakan $\{5, 7\}$, 7 dan $\in$.

Penyelesaian

$$7 \in \{5, 7\}$$

Pengkuantiti "Semua" dan "Sebilangan"

- Pengkuantiti** menunjukkan bilangan objek atau kes yang terlibat dalam satu pernyataan.
- "Semua"** ialah satu pengkuantiti yang digunakan untuk merujuk kepada **setiap** objek dalam pertimbangan.
"Semua nombor genap ialah gandaan 2" bermaksud setiap nombor genap ialah gandaan 2.
- "Sebilangan"** ialah satu pengkuantiti yang digunakan untuk merujuk kepada **beberapa** tetapi bukan setiap objek dalam pertimbangan.
"Sebilangan nombor perdana adalah ganjil" bermaksud beberapa nombor perdana adalah ganjil dan bukan setiap nombor perdana adalah ganjil.

CONTOH 4

Lengkapkan setiap pernyataan benar yang berikut dengan menggunakan pengkuantiti "semua" atau "sebilangan".

- _____ set mempunyai set kosong.
- _____ segi tiga mempunyai sudut tegak.
- _____ kenderaan mempunyai empat biji roda.

Penyelesaian

- Semua set mempunyai set kosong.
- Sebilangan segi tiga mempunyai sudut tegak.
- Sebilangan kenderaan mempunyai empat biji roda.

CONTOH 5

Tentukan sama ada setiap pernyataan yang berikut adalah benar.

- Semua segi empat sama mempunyai 4 sisi yang sama panjang.
- Semua gandaan 4 ialah gandaan 8.
- Sebilangan nombor kuasa dua sempurna ialah nombor ganjil.

Penyelesaian

- Pernyataan benar.
- Pernyataan palsu.

Berhati-hati

12 ialah gandaan 4 tetapi bukan gandaan 8.

- Pernyataan benar.

CONTOH 6

Bagi setiap yang berikut, bina satu pernyataan benar dengan menggunakan pengkuantiti "semua" atau "sebilangan" berdasarkan objek dan ciri yang diberi.

- Objek* : garis selari
Ciri : kecerunan yang sama
- Objek* : nombor ganjil
Ciri : gandaan 9

Penyelesaian

- Semua garis selari mempunyai kecerunan yang sama.
- Sebilangan nombor ganjil ialah gandaan 9.

Operasi ke atas Pernyataan

- Perkataan "bukan" atau "tidak" boleh **menafikan** kebenaran bagi satu pernyataan.
- Jika p mewakili satu pernyataan, maka " $\sim p$ " mewakili penafian p yang bermaksud "bukan p " atau "tidak p ".
  - Semua nombor perdana ialah nombor ganjil. (*Palsu*)
  - Bukan semua nombor perdana ialah nombor ganjil. (*Benar*)
- Pernyataan bergabung " p dan q " adalah benar jika kedua-dua p dan q adalah benar.
" $2 + 3 = 5$ dan $6 - 5 = 1$ " ialah pernyataan benar.
- Pernyataan bergabung " p atau q " adalah benar jika p atau q atau kedua-dua p dan q adalah benar.
" $2 + 3 = 4$ atau $6 - 5 = 1$ " ialah pernyataan benar.

CONTOH 7

Tentukan sama ada setiap pernyataan yang berikut adalah benar atau palsu. Kemudian, tukar kebenaran pernyataan itu dengan menggunakan perkataan "tidak" atau "bukan".

- (a) 58 ialah kuasa dua sempurna.
 (b) Semua kon mempunyai satu bucu.
 (c) 4 ialah faktor bagi 36.

Penyelesaian

- (a) Pernyataan palsu.
 58 bukan kuasa dua sempurna. ←
 Pernyataan benar.
- (b) Pernyataan benar.
 Bukan semua kon mempunyai satu bucu. ←
 Pernyataan palsu
- (c) Pernyataan benar.
 4 bukan faktor bagi 36. ←
 Pernyataan palsu

CONTOH 8

Tentukan sama ada setiap pernyataan yang berikut adalah benar.

- (a) Buaya ialah reptilia dan manusia ialah mamalia.
 (b) $\sqrt{49} = 7$ dan 21 ialah nombor perdana.
 (c) Sebuah segi empat sama mempunyai 3 sisi dan sebuah heksagon mempunyai 6 sisi.

Penyelesaian

- (a) Pernyataan benar. ←
 Kedua-dua bahagian pernyataan adalah benar.
- (b) Pernyataan palsu. ←
 Hanya satu bahagian pernyataan adalah benar.
- (c) Pernyataan palsu. ←
 Hanya satu bahagian pernyataan adalah benar.

TIP PEPERIKSAAN

Bagi dua pernyataan p dan q yang diberi:

p	q	p dan q
Benar	Benar	Benar
Benar	Palsu	Palsu
Palsu	Benar	Palsu
Palsu	Palsu	Palsu

CONTOH 9

Tentukan sama ada setiap pernyataan yang berikut adalah benar.

- (a) $4 > -3$ atau $\frac{3}{4} < 0.8$
 (b) Sebuah kuboid mempunyai 12 tepi atau sebuah pentagon mempunyai 6 sisi.
 (c) 30 atau 42 ialah gandaan 7.

Penyelesaian

- (a) Pernyataan benar. ←
 Kedua-dua bahagian pernyataan adalah benar.
- (b) Pernyataan benar. ←
 Satu bahagian pernyataan adalah benar.
- (c) Pernyataan benar. ←
 Satu bahagian pernyataan adalah benar.

TIP PEPERIKSAAN

Bagi dua pernyataan p dan q yang diberi:

p	q	p atau q
Benar	Benar	Benar
Benar	Palsu	Benar
Palsu	Benar	Benar
Palsu	Palsu	Palsu

CONTOH 10

Gabungkan pernyataan yang berikut untuk membentuk satu pernyataan benar.

Pernyataan 1: $7^2 = 14$

Pernyataan 2: 3 ialah punca bagi persamaan $x^2 - x - 6 = 0$.

Penyelesaian

$7^2 = 14$ atau 3 ialah punca bagi persamaan $x^2 - x - 6 = 0$.

TIP PEPERIKSAAN

p	q	p atau q
Palsu	Benar	Benar

Implikasi

1. **Implikasi** ialah satu ayat dalam bentuk "jika p , maka q " di mana pernyataan p menunjukkan **antejadian** dan pernyataan q menunjukkan **akibat**.

Implikasi : Jika $x + 3 = 8$,
maka $x = 5$.

Antejadian : $x + 3 = 8$

Akibat : $x = 5$

2. Satu pernyataan bergabung " **p jika dan hanya jika q** " mempunyai dua implikasi "jika p , maka q " dan "jika q , maka p ".

3. **Akas** bagi implikasi "jika p , maka q " ialah "jika q , maka p ". Akas bagi implikasi "jika $x = 4$, maka $x^2 = 16$ " ialah "jika $x^2 = 16$, maka $x = 4$ ".

CONTOH 11

Tentukan antejadian dan akibat bagi setiap implikasi.

- (a) Jika m ialah nombor ganjil, maka $m + 1$ ialah nombor genap.
- (b) Jika sebuah poligon mempunyai 8 sisi, maka poligon itu ialah sebuah oktagon.

Penyelesaian

- (a) *Antejadian*: m ialah nombor ganjil.
Akibat : $m + 1$ ialah nombor genap.

- (b) *Antejadian*: Sebuah poligon mempunyai 8 sisi.
Akibat : Poligon itu ialah sebuah oktagon.

CONTOH 12

Tulis dua implikasi daripada pernyataan yang berikut.

" $p^3 = -8$ jika dan hanya jika $p = -2$ "

Penyelesaian

Implikasi 1: Jika $p^3 = -8$, maka $p = -2$.

Implikasi 2: Jika $p = -2$, maka $p^3 = -8$.

CONTOH 13

Bina satu pernyataan dalam bentuk:

- (a) jika p , maka q
  - (b) p jika dan hanya jika q
- bagi antejadian: $m < 6$
dan akibat: $3m < 18$.

Pemysalsntan

- (a) Jika $m < 6$, maka $3m < 18$.
 (b) $m < 6$ jika dan hanya jika $3m < 18$.

CONTOH 14

Tentukan akas bagi setiap implikasi yang berikut dan nyatakan sama ada akas itu benar atau palsu.

- (a) Jika $p = 6$, maka $p^3 = 216$.
 (b) Jika $x > 8$, maka $x > 5$.

Pemysalsntan

- (a) Jika $p^3 = 216$, maka $p = 6$.
 Akas itu adalah benar.
 (b) Jika $x > 5$, maka $x > 8$. ← $\begin{matrix} 7 > 5 \\ \text{tetapi} \\ 7 < 8. \end{matrix}$
 Akas itu adalah palsu.

TIP PEPERIKSAAN

Akas bagi suatu implikasi tidak semestinya benar.

Hujah

Penghujahan ialah satu proses membuat kesimpulan berdasarkan beberapa pernyataan (premis) yang diberi. Terdapat 3 bentuk hujah.

Hujah bentuk I

Premis 1 : Semua A
 adalah B.

Premis 2 : C ialah A.

Kesimpulan : C ialah B.

Hujah bentuk II

Premis 1 : Jika p,
 maka q.

Premis 2 : p ialah benar.

Kesimpulan : q ialah benar.

Hujah bentuk III

Premis 1 : Jika p, maka q.

Premis 2 : Bukan q adalah benar.

Kesimpulan : Bukan p adalah benar.

CONTOH 15

Buat satu kesimpulan berdasarkan dua premis yang diberi.

- (a) Premis 1 : Semua murid kelas 4A pergi ke sekolah dengan bas.

Premis 2 : Michelle ialah seorang murid kelas 4A.

Kesimpulan : .....

- (b) Premis 1 : Jika $k > 5$, maka $3k > 15$.

Premis 2 : $7 > 5$

Kesimpulan : .....

- (c) Premis 1 : Jika $y^3 = 216$, maka $y = 6$.

Premis 2 : $y \neq 6$

Kesimpulan : .....

Pemysalsntan

- (a) Michelle pergi ke sekolah dengan bas. ← Hujah bentuk I
 (b) $21 > 15$ ← Hujah bentuk II
 (c) $y^3 \neq 216$ ← Hujah bentuk III

CONTOH 16

Lengkapkan premis dalam hujah yang berikut.

- (a) Premis 1 : Semua garis selari tidak bersilang.
 Premis 2 : .....
 Kesimpulan : AB dan CD tidak bersilang.

- (b) *Premis 1* : Jika $2x - 1 = 5$, maka
 $x = 3$.
Premis 2 : .....
Kesimpulan : $2x - 1 \neq 5$
- (c) *Premis 1* : .....
Premis 2 : x ialah nombor ganjil.
Kesimpulan : x^3 ialah nombor ganjil.

Pemfalsafan

- (a) AB dan CD ialah garis selari. ←
 Hujah bentuk I
- (b) $x \neq 3$ ← Hujah bentuk III
- (c) Jika x ialah nombor ganjil, maka x^3 ialah nombor ganjil. ←
 Hujah bentuk II

Deduksi dan Aruhan

- Deduksi** ialah satu proses membuat kesimpulan khusus berdasarkan pernyataan umum.
Pernyataan umum:
 Semua mamalia ialah binatang berdarah panas.
 Harimau ialah mamalia.
Kesimpulan khusus:
 Harimau ialah binatang berdarah panas.
- Aruhan** ialah satu proses membuat kesimpulan umum berdasarkan kes-kes khusus.
Kes-kes khusus:
 $1^2 = 1$ (ganjil), $3^2 = 9$ (ganjil), $5^2 = 25$ (ganjil), dan sebagainya.
Kesimpulan umum:
 Kuasa dua semua nombor ganjil ialah nombor ganjil.

CONTOH 17

Tentukan sama ada setiap kesimpulan yang berikut dibuat secara deduksi atau aruhan.

- (a) Hasil tambah sudut pedalaman sebuah segi tiga ialah 180° .
 PQR ialah sebuah segi tiga.
 Jadi, hasil tambah sudut pedalaman PQR ialah 180° .
- (b) $-2 \times (-3) = 6$ (*positif*)
 $-3 \times (-4) = 12$ (*positif*)
 $-5 \times (-7) = 35$ (*positif*)
 Jadi, hasil darab dua nombor negatif ialah nombor positif.

Pemfalsafan

- (a) Kesimpulan dibuat daripada pernyataan umum kepada satu kes khusus.
 Jadi, kesimpulan dibuat secara deduksi.
- (b) Premis yang diberi ialah kes khusus.
 Jadi, kesimpulan dibuat secara aruhan.

CONTOH 18

Diberi 7, 10, 13, ...
 dan $7 = 3(1) + 4$
 $10 = 3(2) + 4$
 $13 = 3(3) + 4$

Bentuk satu kesimpulan secara aruhan bagi urutan nombor di atas.

Penyelesaian

Urutan nombor 7, 10, 13, ... boleh ditulis sebagai $3n + 4$, di mana $n = 1, 2, 3, \dots$

CONTOH 19

Diberi $a^{\frac{m}{n}} = (a^{\frac{1}{n}})^m$, cari nilai yang berikut.

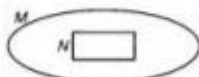
(a) $4^{\frac{5}{2}}$ (b) $0.008^{\frac{2}{3}}$

Penyelesaian

$$\begin{aligned} \text{(a) } 4^{\frac{5}{2}} &= (4^{\frac{1}{2}})^5 \\ &= 2^5 \\ &= 32 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{(b) } 0.008^{\frac{2}{3}} &= (0.008^{\frac{1}{3}})^2 \\ &= 0.2^2 \\ &= 0.04 \end{aligned}$$

1.

- (a) Berdasarkan gambar rajah Venn di atas, lengkapkan pernyataan berikut dengan menggunakan pengkuantiti "semua" atau "sebilangan" untuk membentuk satu pernyataan benar.

..... unsur set M ialah unsur set N .

- (b) Tulis satu kesimpulan secara deduksi bagi pernyataan yang berikut.

Semua peserta khidmat negara adalah lebih daripada 17 tahun.

Bala ialah peserta khidmat negara.

Kesimpulan khusus:

- (c) Tulis kesimpulan bagi hujah yang berikut.

Premis 1: Jika satu nombor ialah gandaan 12, maka nombor itu ialah gandaan 4.

Premis 2: 9 bukan gandaan 4.

Kesimpulan: .....

Penyelesaian

- (a) *Sebilangan* unsur set M ialah unsur set N .

TIP PEPERIKSAAN

Set N ialah subset bagi set M . Maka, sebilangan unsur set M ialah unsur set N .

- (b) Bala adalah lebih daripada 17 tahun.
 (c) 9 bukan gandaan 12.